عەلیرەزا زیحەق

لەفارسیەوە: ناسر حەقپەرست

ئالبیڕ کامۆ

و

سەرقاڵیەکانی "مرۆڤی یەکەم"

رۆمانی "پیاوی یەکەم" ی کامۆ، هیچ کات دەرفەتی پێداچوونەوەی نەبووە و وەرگێردراوی فارسییەکەی بە ناوی "مرۆڤی یەکەم" لە چاپدراوەو، دوا بەرهەمی شێوە چیرۆکی کامۆیە. سەرچاوەکەی دەسنووسێکی بە پەلەی ١٤٤ لاپەرەییە لە دووتوێی دەفتەرێکدا، بەڵام پڕ لە هێما و ئاماژەگەلێك کە تەنیا کامۆ خۆی دەیتوانی لێیان تێبگات و دەبوو لە دارشتنەوەیدا خۆی بەسەریەوە بوایە، کە مەرگ ئەو دەرفەتەی پێنەدا.

"مرۆڤی یەکەم"یش وەك بوویەکی بێگانە، زمانێکی چەند رەهەندی هەیە و بە ماناگەلێکی وەك "نهێلیزم" و "بێ ناوەرۆکی بوون" ئاوێتەیە. بەرهەمێك کە لێهاتوویی وێژەیی و روانگەی پەتی فەلسەفەی کامۆ بە چەند بەشێکیەوە دیارە. بەسەرهاتەکانی ئەو رۆمانەش هەر وەك "بێگانە" و "تاعوون" لە ئەلجەزایر و بە تایبەت لە ئەلجەزیرە روودەدەن. وڵاتێك کە لەلایەن فەرانساوە داگیر کرابوو و کامۆش بەشی زۆری تەمەنی لەوێ بەسەربرد.

لە "مرۆڤی یەکەم"دا هەتاوی گەرم، هەژاری لەرادەبەدەر و مرۆڤگەلێك بەرچاو دەکەون، کە خوویان بە رەنج و دژواری گرتووە. قارەمانی بەسەرهاتەکە"ژاك کورمێری"یە کە بەم چەشنە لە دایك دەبێت: " بە لای نەخۆشەکەوە شتێکی بێشکڵی خوێناویان بینی کە بە جۆرێك لە جێی خۆی دەجوڵایەوە". لە دایکێکی نیوە نابیست و باوکێك کە لە یەتیمخانەدا گەورە بووە و زادەی کوێرەدێیەکە کە کاتێ باوکی بە شوێن دکتوردا دەچێت، دکتور پێی دەڵێت ئاخر ئێرەش بوو بە شوێنی منداڵ خستنەوە". شەوێکی پاییزی ١٩١٣ و لە موڵکێکی ئەوقاف دا لە نزیك دێیەکی دوورەدەست و چکۆلە و دوور لە ئەلجەزیرە ... .

١٩١٣ ساڵێکە کە کامۆ خۆی تێیدا لە دایك بووە. چل ساڵێك تێپەر دەبێت و رۆژێك هەر ئەو منداڵە کە هیچ دیمەنێکی باوکی لە زەیندا نییە و لە پاش یەکساڵەیی" ئاگرێکی جیهانی قووتی داوە و بێجگە لە بیرەوەرییەکی خەیاڵاوی چیتر نەماوە، وەك باڵەکانی پەپولەیەك کە لە گڕگرتنی دارستاندا دەسوتێت". لە سەرتکای دایکی لە پاش چەندین ساڵ کاتێك کە دەیەوێ بچێت بۆ ئەلجەزایر بۆ سەردانی کەلەئەنجامی سەردانی گۆڕستانێك لە فەرانسە کە دەمێك بوو لەوێ دەژیا، سۆراخی " پلاکی شوێنی ناشتنی مردووەکانی شەری ١٩١٤ دەگرێت. بە ساردوسری دەروانێتە بەردی سەر گۆڕی باوکی و دەیەوێ تێپەر بێت کە دەبینێ باوکی لەو گەنجتر بووە. خۆی لە ٢٩ ساڵەیی دا کە هەموو تەمەنی باوکی بووە دەبینێتەوەو ئەوەی دێتەوە یاد کە لەو کاتدا گەلێك پڕ ئازا و شلك بووە و لە پڕدا دڵی پێی دەسوتێ و بریار دەدات لە سەفەرەکەیدا بۆ ئەلجەزیرە، بەدواداچونی بۆ ژیانی بکات " پیاوێك کە ژیانی پێ بەخشیوە و بەرەو شوێنێکی نەناسراو لەوبەری دەریا دەچێت و دەمرێت" بزانێ چۆن کەسێك بووە. مرۆڤێك کە "تەرکەشی خومپارە شەق دەخاتە سەری و لە نێو کوشتارگا و نەخۆشخانەی بریندارەکان، بە چاوانێکەوە کە ئیتر توانای دیتنیان نییە، بە خەتێکی شەقلی پەقلی بۆ هاوسەرەکەی نوسیبوو": بریندار بووم، شتێکی وا نییە. هاوسەرەکەت. ... لە پاش چەند رۆژ مردبوو". ئەو پشت لە گۆڕەکە دەکات و تا کۆتایی رۆمانەکە لەگەڵ خۆیدا دەمانباتەوە سەردەمی منداڵی و لاوێتی خۆی و دەمانگەیەنێتەوە ئێستایەك کە دایکی چارەرەشی، هەروا لەگەڵ بێبەختییەکەی دا خۆشە و پێی خۆش نییە لە ئەلجەزیرە دوور کەوێتەوە. وەك پێشو ئاگاداری لە سەربارێی براکەی "خاڵو ژاك" دەکات کە دژوار دەبیستێ و هەر دووکیشیان پیر و تەنیا کەوتونەتەوە. ژاك لەوەیکە بەهرەی تەمەنی لە دونیا زیاتر لە باوکی بووە، دەپەشۆکێ و بۆشاییەکی سامناك دەروونی دەهەژێنێ. پێ بە پێی خۆی دەمانباتە قووڵایی

کامۆ

هەستە مرۆڤیەکانەوە، بەڵام یادەوەرییەکان تاڵ و تاریکن و هەرچی زیاتر بە شوێن زەمانی تێپەڕ بوودا دەگەڕێت، کەمتر دەیدۆزێتەوە. ... رادەهێنێت کە یادگەیەك هەیە کە لە دڵ دایە و دەڵێن لە هەموان باوەڕپێکراوترە، بەڵام کار و ئازار دڵیش دەپروکێنێت و لە ژێر باری هیلاکیدا هەموو شتێك لە بیر دەباتەوە. تەنیا دەوڵەمەندەکان دەتوانن کاتی لە دەست چوو بگێڕنەوە بۆ هەژارەکان و تەنیا هێماگەلێکی ناروون بەرەو رارەوی مەرگ لە پاش خۆی بە جێدێڵێت. بۆ ئەوەی کە تاقەت بێنن نابێ زۆر سۆراخی رابردوو بکەن، بەڵکو دەبێت بە ژیانی رۆژانەی خۆیانەوە سەرقاڵبن." دایکی و خاڵی هیچ بیرەوەرییەکیان نەبوو، تەنیا ئەوە نەبێت کە دەیانزانی زۆر لەو دەچوو. سۆراخی مامۆستای سەرەتایی خۆی "بێرنار" دەکات کە باوکی لە شەردا دیبووی، ئەویش هەر ئەوەندەی دەزانی کەسێکی کەم قسە بووە. ژاك دەڕوانێتە جێگە پێیەکانی داگیر کاری و هەزارانی وەك باوکی کە بۆ ماڵ و منداڵی خۆشیان نەناسراون و لە سەد ساڵ لەمەوبەرەوە وەجبە وەجبە هێنراونەتە ئەلجەزایر و شارگەلێکی ناپایەداریان وێنەکێشانەوە، یەکەمینی ئەو مرۆڤانەی کە دەبوایە وەك ئەو بێ باوك و دەسبەتاڵ گەورە بوونایە، لە سەر خشت جێ هێشتوە... بەرهەمی هەموو ئەوانە بووتە ژیانێکی بێریشە و ئیمان. ئەو فەرانساییانەی کە هیچ کات نیشتمان بە لایانەوە مانایەکی نەبوو. نیشتمان بوونێکی گرنگ بوو کە ئەرکگەلێکی بە شوێنەوە بوو. هەندێك کات خەڵك پشتیان پێدەبەست و هەندێك کاتیش ئەو بە خەڵك.

هەندێکیشیان تەنیا ئەوەندەیان دەزانی کە باوکیان لە رێگای نیشتمان دا مردوە. نەوەیەك کە تەنیا هەتاو، هەژاری و دەریایان دەناسی و هەمیشەش بە لایانەوە بێکۆتایی بوو، لە ناو هێرشی وەهمگەلێکی ناروونی وەك مەرگی نەناسراودا دەژیان. یان ڕەنگە شەڕ. سەردەمێك لە ژیان کە ئەگەر تەنانەت نەشمرێ دەبێ دەست و قاچ و... زۆر شتی تر لە دەست بدەی.

بۆ ژاك کە تەنانەت ئەو کاتەش لە رێگای بورسەوە چووبووە دوانـاوەنـدی، پشوەکانیش لە پلەی یەکەمدا بێجگە لە گەرما و بۆنی میز و قیر لە شەقامە گەرمەکاندا مانایەکی تری نەبوو. لە تاریکی ناخی دا بیری لە ئیشتیایەك بە ژیان دەکردەوە. ئیشتیایەك کە تا بەمرۆش بوونی قەرزاری ئەو بوو، بەڵام دیسانیش، واهیمەی هەبوو و دەیویست راکات. "شوێنێك کە نە کەسی لێ پیر بێت، نە بمرێ. لە جیاتی ئەوەی کە جوانی ماندگار بێت، ژیان هەمیشە رامنەبوو و پر جوش بێت، ئاوا شوێنێکیش بوونی نەبوو. ژیان تێپەڕ دەبوو، بێ ئەوەی کە بتوانێ شتێك گل بەیتەوە. بە چەشنێك کە تەنانەت دەرفەتی پێداچوونەوە و رێکوپێککردنی ئەم رۆمانە دەگمەنەی بە خودی کامۆش نەدا.

"ئالبێرکامۆ" لە ساڵی ١٩٥٧ خەڵاتی نۆبێلی وێژەیی بە هۆی خوڵقاندنی بەرهەمگەلێك کە تێیاندا کێشە دەروونییەکانی مرۆڤی سەردەمی خستبووە بەرچاو وەرگرت. لە کتێبی مرۆڤی یەکەم "یشدا کە لە ماوەی سێ ساڵی کۆتایی ژیانیدا نوسیویەتی، بە هەمان شێوە مرۆڤگەراو عەوداڵی عەدالەتە. کامۆ لە بەرهەمەکانیدا لە سەر ئەو بروایەیە کە دەکرێ "بوونی" لە هەر مانا و ئامانجێك خاڵی بزانی و درێژە بە ژیانیش بدەیت. "مرۆڤی یەکەم" رەنگە بە شێوەیەکی ناراستەوخۆ، بەرهەمێکە واقعگەرایانەو نۆستالژیك کە ئاوێتەی بەشێك لە ژیانی کامۆیە. دەڵێی لە ناخودئاگای ئەودا، مەرگ بوونێکی دەمدەمی هەیە و دەیویست لە ناو کەسایەتییەکانی ئەم رۆمانەدا، گوزەرێکی بە رابردوودا کردبێت.

پیاوی یەکەم (مرۆڤی یەکەم)یش وەك قارەمانی کتێبی "بێگانە "، سەر لێشێواوێکی حەیرانە، لە مابەینی چاکە و خراپەدا وەك پیاوەکانی سەرەتای کتێبی "تاعوون" بە هەموو پوچییەوە، خۆراگری دەزانێت، چونکە ژیان تایبەتمەندی و عادەتی هەر مرۆڤێکە.